

KYOTO PROTOKOLU ÜZERİNE

Mehmet KARADENİZ
Maden Yüksek Mühendisi

İmzalanması konusunda, Türkiye'nin takındığı tavır dolayısıyla, uzun süredir ülke gündemini meşgul eden Kyoto Protokolü salt bir protokol olarak ele alıp, maddeleri bazında veya küresel ısınmaya dair spekülasyonların varlığında değerlendirmek pek sağlıklı olmayabilir. Çünkü sözü edilen uluslararası belge, çevre sorunları ve onun neticesi olduğu ileri sürülen küresel ısınmanın ürünü gibi görünmenin ötesinde anlamlar taşımaktadır. Dolayısıyla, bu kavramların biraz daha derinliğine irdelenmesi ve onun ışığında kimi saptamalar yapılması anlaşılmalı kolaylaştırıcaktır.

...

Varoluşundan itibaren, yaşam ortamını teşkil eden doğayla iç içe olan ve ihtiyaçlarını, diğer tüm canlılar gibi, doğal kaynaklardan yararlanarak karşılayan insan, karşılıklı etkileşim çerçevesinde, doğa üzerindeki baskısını zaman içinde giderek arttırmıştır. Salt beslenme ve barınmayla başlayan ihtiyaçlar yelpazesi yaşam kalitesinin yükseltilmesi doğrultusunda genişlemiş, derinleşmiştir. Tarımla göçebelikten yerleşik hayata geçilerek yaşam biçimi, sanayi devrimleriyle üretimin yapısı ve ona bağlı olarak tüketim alışkanlıklarının boyutları değişmiştir. Sanayileşmenin doğal kaynak kullanımını ciddi tahribata dönüştürmesiyle, doğal dengedeki bozulmalar göz ardı edilemez seviyeye taşınmıştır. Bu bağlamda, çevre sorunları ve küresel ısınma gibi kavramların ortaya çıkışında sanayileşmenin özel bir yerinin olduğu mutlaklıdır.

...

Evrendeki bütün sistemler daima dengede kalmayı, dengeye gelmeyi yeğler. Fakat, dışarıdan uyarılarak dengeden uzaklaşma süreci her daim mevcuttur. Müdahale durumunda denge bozulur ve sistem, bir kez daha dengeye ulaşmak için çabalar. Bu gerçeğin paralelinde doğa, yapısında meydana gelen sınırlı tahribatları ve kirliliği zaman içinde giderebilir. Sanayi devrimine değin de,

büyük ölçüde böyle olmuştur. Ancak, söz konusu dönemle birlikte, yükün giderek fazlalaşması nedeniyle, dengeye gelme ya da kendini onarma giderek güçleşmiştir.

...

Batı sanayileşip sömürürken...

Dönem, onsekizinci yüzyılın ikinci yarısı;

Bir yandan dünya nüfusu hızla artarken, öte yandan batı dünyası, sanat ve bilim alanında attığı dev adımların meyvelerini, bilhassa ekonomik alanda toplamaya başlamıştır. Yoğun bilimsel çalışmaların neticesinde sanayileşme tempo kazanırken, üretim boyutları, geçmişte hiç olmadığı oranda büyümekte, toplumsal yapı büyük bir değişim geçirmekte, adeta silkelenmektedir. Fiziksel ve sosyal yönden yeni bir dünya kurulmakta, batıda, sanayi şehirleri mantarlar gibi yükselmektedir. Tabiri caizse, çeşitli gerekçelerle tarım alanları boşalmakta, insanlar daha iyi bir yaşam umuduyla soluğu kentlerde almaktadır.

Değerler sistemi kökünden değişmekte, tüketim toplumuna gidişin ilk adımları yürüyüşten koşuya dönüşmektedir. Newton ile ortaya çıkan, doğayı mekanik bir sistemden ibaret olarak algılama anlayışı, gelip "doğadaki tüm varlıklar yalnız insanoğlu içindir", noktasına dayanmıştır. Ancak, insanlık öyle zannededursun, gidişatin normal ve durumun hiç de sanıldığı gibi olmadığını ilk fark eden, bilim adamlarıdır. Araştırıp, bulgularını ve neticede nelerle yüz yüze kalacağını kamuoyuna anlatmaya çalışırlar. Londra'da hava kirliliği kaynaklı toplu ölümlerin yaşandığı 20. yüzyılın ortalarına değin seslerini kimseye duyuramazlar. Bilimsel araştırmalarla başlayan çevrecilik süreci, o yıllardan itibaren tepkisel nitelik kazanıp, 68 kuşağının yarattığı olaylarla toplumsal yapıya dönüşür. Doğal olarak, özellikle batı dünyasında paniğe neden olur. Stockholm Konferansına (1972) dek, hatta bir süre daha panik rüzgarı şiddetli eser. Ama, ardından bazı temel ilkeler belirleyip, o eksen parale-

linde politikalar oluşturulduğu ve olabildiğince uygulamaya konduğu görülür.

Vahşi kapitalizmin acımasız yüzünü göstermeye başladığı birinci sanayileşme dönemden itibaren kentli nüfusu bir anlamda patlamış, kontrolsüz göçle gelen çarpık şehirleşme, hep daha fazlasını üretmeye programlanmış sanayileşme ile birleşince, çevresel açıdan, günümüz kaos dünyasının temelleri atılmıştır.

Sonuçta; alıcı ortamların kirlilik yükü sınır değerleri aşmış, aşırı tüketim doğal kaynaklarda geri dönülmesi güç tahribatlar yaratmış, insanlık dahil olmak üzere canlı yaşamı olumsuz yönde etkilenmiştir. Doğa, üzerine mütemadiyen büyüyerek gelen sorunlarla baş edemez hale gelmiştir.

Pekâlâ, tüm bunların sorumlusu kimdir?

Meselenin birinci ayağını teşkil eden çevre sorunlarının bu boyuta ulaşmasının ana nedeninin, bugün halen daha sömürü düzeninin yoğun biçimde sürdürülmesinde, her şeye rağmen, hiçbir beis görmeyen gelişmişlerin seçtiği ekonomik ve sosyal politikalar olduğu su götürmez bir gerçektir.

...

Küresel ısınma ne derece gerçek bir kavram?

Çevre sorunları konusuna bu noktada bir ara verip, "Kyoto Protokolü" denen belgenin altında yatan gerekçe olarak gösterilen "küresel ısınma" kavramına gelince;

Küresel ısınma açısından, sürecin ötesinde, değinilmesi gereken başka noktalar bulunmaktadır. Bir süredir bilimden magazine, ekonomiden çevreye, hukuktan siyasete dek, hangi konu ele alınırsa alınsın, bir yerinde mutlaka söz küresel ısınmaya getirilip dayandırılmaktadır. Toplumda öyle bir izlenim oluşmuştur ki, dünya üzerinde doğayla ilintili ne kadar sorun varsa, müsebbibi küresel ısınmadır. Bu konu, İstisnasız her gün gazetelerde, dergilerde, televizyonlarda, radyolarda, internet sitelerinde ve insanların sohbetlerinde vazgeçilmez mevzu haline gelmiştir.

Aslında, biraz geriye gidildiğinde, küresel iklim değişikliğine ilişkin tartışmaların önce soğuma, ardından ısınma bağlamında, 20.

yüzyılın ikinci yarısından itibaren bilimsel platformlardaki gündemden hemen hiç düşmediği anlaşılmaktadır.

Burada ilginç olan nedir?

İlginç olan; evrenin işleyişi, Mavi gezegenimizin yaşı ve bu zaman zarfında meydana gelen coğrafik ve jeolojik olayların kapsadığı süreler dikkate alındığında, ortaya konan iddiaların çizdiği görüntüdür. Daha 70 yıl kadar önce, 20. yüzyılın ortalarına doğru, yerkürenin "küresel soğuma" ile yüz yüze olduğu savunulmaya başlanmıştır. Tedirginlik yaratan "Küresel soğuma", tartışmaları 1940'lardan 1970'lerin ortalarına kadar devam etmiştir. Çok geçmeden, aşağı yukarı 10 yıl sonra da, "Küresel ısınma" felaketi ile karşı karşıya kalındığı öne sürülür olmuştur. Bir başka deyişle, topluma aktarılanlara göre, son 70 yılın içinde, insanoğlu hem küresel soğumanın hem de küresel ısınmanın ikisini birden yaşamış olmaktadır. Yaşı milyarlarca yılla anılan dünya, bu denli kısa süre zarfında, birbirine tamamen zıt süreci insanlığın önüne serivermiş, fakat bazı bilim adamları hariç, hiç kimse de çıkıp, "Bu durum biraz tuhaf değil mi?" diye sorma gereği duymamıştır.

Özetle günümüzde, "küresel ısınma vardır ve sebebi insanoğlunun faaliyetleridir", denmektedir ve ötesi asla sorgulanmamaktadır. Oysa burada sorgulanması gereken noktalar olduğu görülmektedir.

1. Küresel ısınma nedir?
2. Esas etmen karbondioksit midir?
3. Gerçekten bir küresel ısınma var mıdır?
4. Şayet, küresel ısınma varsa, bu olgu kesin olarak insan kaynaklıdır denebilir mi?
5. Küresel ısınmanın çözümü için, Kyoto Protokolü çözüm müdür?
6. Kyoto yaklaşımı samimi midir, yoksa koca bir aldatmacadan mı ibarettir?
7. Her şeye rağmen imzalamak ne getirir, ne götürür?

...

İlk sorudan başlayarak cevap aramak gerekirse;

Yerküreyi çevreleyen atmosferin yüzeye yakın seviyelerinde ve okyanuslarda orta-

lama sıcaklığın giderek artmasına “küresel ısınma” deniyor.

Sebebi de sera etkisi.

Özellikle, genel inanişaya göre; insanoğlunun faaliyetleri neticesinde, atmosfere salınan karbondioksit, metan gibi gazların atmosferdeki yoğunluğunun artması nedeniyle, güneş ışınlarının daha fazla tutulmasına bağlı olarak yeryüzünün sıcaklığının yükselmesidir.

Aslında sera etkisi, yeryüzünden yaşamlarını idame ettiren canlılar için hayati önem taşıyan, doğal bir olaydır.

Neden mi?

Bilindiği üzere, büyük enerji kaynağı olan güneşten gelen ışınlar dünya iklimini etkiler ve de yeryüzünü ısıtır. Fakat yer kabuğundan yansıma nedeniyle, enerji uzaya geri döner. Sürekli sözü edilen ve tabii olarak atmosferde bulunan sera gazları vasıtasıyla, enerjinin bir kısmı hapsedilir. Bu doğal sera etkisidir. Eğer, olmasaydı, atmosfer sıcaklığı öyle düşük olurdu ki, canlı yaşamı mümkün olmazdı.

Burada, önemli bir ayrıntının altını kalın çizgilerle çizmek gerekir. Karbondioksit de sera gazlarından biri olmasına karşın, atmosferin su buharı içeriği karbondioksit içeriğine kıyasla çok daha yüksektir. Atmosferdeki su buharı miktarındaki artış karbondioksit artışından fazladır (yaklaşık 16 kat). Su buharı karbondioksite oranla daha güçlü bir sera gazıdır. Üstelik, insanoğlu atmosfere salınan karbondioksite oranla sadece %5 kadarından sorumludur.

Netice olarak, küresel ısınma açısından, su buharı karbondioksitten daha büyük öneme sahiptir. Buna karşın, ne hikmetse, sürekli karbondioksit ön plâna çıkarılmaktadır.

Ya küresel ısınmanın gerçekliği?

Jeoloji tarihine bakıldığında; buzul çağlarına ilişkin teorilere göre, dünya son 2.7 milyar içinde en az 4 kez buzul döneminden geçmiştir. Bazıları, son buzul çağının 10 000 yıl önce tamamlandığını öne sürerken, Grönland ve Kutuplardaki buzulları dikkate alarak, henüz bu buzul çağının bitmediğini düşünenler de bulunmaktadır. Dolayısıyla,

buzul çağları arasında sıcak dönemler yaşanması gayet normal addedilmektedir. Bu bağlamda, halen, buzullararası bir dönemden geçildiği ve ısınmanın doğal olduğu da dile getirilmektedir. Diğer bir ifadeyle, ortalama sıcaklıklar bazı dönemlerde artış, bazen de azalma gösterebilmektedir. Benzer biçimde, 1940 ile 1975 yıllarını kapsayan süreçte, ortalama sıcaklıkların düşüş göstermesi ve kimilerinin bu dönemi küresel soğumanın başladığı şeklinde yorumlaması örnek olarak verilebilir.

Şimdi ise, tam tersi bir görüş gündemi meşgul etmektedir.

Ne denilebilir ki?

...

Burada, üzerinde önemle durulması gereken asıl konu, küresel iklim değişikliği olduğunu ve insan etkisinin yadsınamayacağını ileri süren düşüncenin tutarlılığına ve bilimsel dayanaklarına karşı olan şüphelerdir.

Bilimsellik deneysel kontrol gerektirir...

Açık bir sistem olması nedeniyle, bazı değişkenleri kontrol altında tutulamayan ve bu bakımdan laboratuvar niteliği taşımayan atmosferdeki bir çok olayın deneysel kontrol olmaksızın, yalnızca sınırlı istatistiksel verilere dayanarak açıklanması, bilimsel açıdan sakıncalı görülmektedir.

Ayrıca, her ne kadar, küresel ısınmanın sorumlusu olarak sera etkisi gösteriliyorsa da, öyle anlaşılıyor ki, aslında gözden kaçırılmaması lâzım gelen sayısız parametre vardır. Her şeyden önce, yeryüzünde insanoğlu yokken de iklimlerin değiştiği bilimsel bir hakikâttir. Bunun dışında, güneşteki patlamalar, dünyanın manyetik alanındaki değişimler, volkanik faaliyetler, okyanuslardaki alglerin genetik yapılarındaki farklılaşmalar küresel ısınmada etkili olabilecek faktörlerden sadece birkaçı olarak kabul edilmektedir.

Küresel ısınma olayının insana bağlanmasına karşı çıkan bilim adamlarının, genel olarak ifade ettiği noktalardan bir diğeri de, iklim değişiminin bir tek faktörün sebep olabileceğinden çok daha karmaşık olduğudur.

Hülasa, “küresel ısınma bir gerçektir ve se-

bebi de insanoğludur” demek, mevcut bilgiler ışığında fazla iddialıdır. Ama, küresel ısınma varsa, birilerinin öne sürdüğü gibi, ana nedeni de daha çok insanoğlunun enerji tüketimine ve diğer faaliyetlerine bağlı karbondioksit emisyonu ise, suçluyu arayan bakışların yine, öncelikle batı dünyasına dönmesi en doğrusudur.

...

Kyoto yolunda...

Tartışmanın temelini teşkil eden “Kyoto Protokolü” bu irdelemenin ardından artık daha net olarak ele alınabilir.

Süreç;

Soğuma iddiaları neredeyse bittikten yaklaşık bir 10 yıl sonra, bu kez küresel ısınmanın varlığı ortaya atılmıştır. İzleyen dönemde, önce, 1988’de, BM öncülüğünde “Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli” oluşturulmuştur. Rio Zirvesi’nde de, iklim değişikliğine neden olduğu belirtilen sera gazlarının azaltılmasına yönelik önlemler alınması gündeme getirilmiştir. Ardından, “İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi” hazırlanıp imzaya açılmıştır. Japonya’nın Kyoto kentinde, 1997’de, “III. Taraflar Konferansı” düzenlenmiş ve ünlü “Kyoto Protokolü” ortaya çıkmıştır.

Neleri içerir bu Protokol?

Sera gazı emisyonlarının azaltılmasına dair yükümlülükler ve uygulanabilecek mekanizmalar bu metnin esasını teşkil eder. İki tane de hedef konmuştur. Hedeflerin birincisi, 2000 yılına kadar toplam sera gazı emisyonlarını 1990 seviyesine ve ikincisi de, 2008-2012 yılı döneminde, 1990 seviyesinin %5 altına indirmektir. Yalnız bir şart eklenmiştir. Protokolün yürürlüğe girebilmesi için, onaylayan ülkelerin 1990’daki emisyonlarının dünyadaki toplam emisyonunun %55’ini bulması gerekmektedir. Ne var ki, başta G8 ülkeleri olmak üzere gelişmişler, aralarında bir türlü anlaşamadıklarından, Protokol’un yürürlüğe girmesi 2005’i bulmuştur.

Protokol yıllarca, hep ilgi odağı olmuştur. Lâkin bugün bu rakamların pek anlamlı olmadığını, çünkü sera gazı emisyon azaltımının 2030’a kadar %60, 2050’ye kadar %80-95 olması gerektiği ifade edilmektedir.

Öyleyse, niçin Protokolun bu denli üzerinde durulduğu merak konusudur?

Söylenenlere göre, O’nu önemli kılan, iklim değişikliğini önleme adına atılan ilk büyük adım olmasıdır.

...

Kirleten mi öder, yükü paylaşmak mı adaletlidir?

Sera gazı emisyonunu kimler azaltacaktır?

İmza koyan herkes aslında.

Şimdi burada, akla bazı sorular geliyor.

Sera gazları hangileridir?

Su buharı, karbondioksit, azotdioksit, hidroflorokarbon, perflorokarbon ve sülfür hekzaflorid küresel ısınmaya sebep olduğu düşünülen sera gazlarıdır. Salımlarının sebebi ise, ağırlıklı olarak sanayileşme, yapılaşma, ulaşım ve enerji başta olmak üzere çeşitli alanlarındaki faaliyetlerdir.

Peki, bu işin sorumluları kimlerdir?

Cevabın, çevre sorunlarının sorumluları ile aynı olduğunu söylemek herhalde yanlış olmaz. Onlar, sanayi devrimiyle birlikte sanayileşen ve diğerlerine nazaran büyük bir güç üstünlüğü sağlayan, sömür yoluyla halkları bugünkü 30-40 000 US\$’lık gelir seviyelerine ulaşan, maatteessüf doymak nedir bilmeyen, sömürünün yeni aracı serbest piyasa ekonomisini de mucizevi çözüm diye diğerlerinin önüne zorla süren gelişmişlerdir. Aralarındaki ABD, AB ülkeleri, Japonya, Rusya, Kanada gibileri başlıcalarıdır. Halen daha atmosferi asıl kirletenler de bunlardır. Bunun böyle olduğunu da rakamlar (uluslararası istatistiksel veriler) söylemektedir.

...

Pekâlâ, Protokol’un içeriğinde neler yer alıyor? Protokol okunduğunda ilginç tespitler yapmanın mümkün olduğu anlaşılıyor. Hatırlanacaktır, önceleri, çok değil 30-35 yıl evvelinde, çevre alanında “kirleten öder” ilkesi esastı. Her nedense, bugün onun yerini yükün paylaşımı” ilkesi almış görünüyor.

Emisyonları azaltma hedefiyle yola çıkılıp, kaleme alınan Kyoto Protokolü’nde, ne hikmetse bazı mekanizmalar geliştirip, dikkat çekici birkaç maddede metnin içine yerleştirilmişler. İşte onlar;

Ortak Yürütme Mekanizması (6. Madde): Emisyon hedefi belirlemiş bir ülke, emisyon hedefi belirlemiş diğer bir ülkede, emisyon azaltıcı projelere yatırım yaparsa, emisyon azaltma kredisi kazanır (!) ve kazanılan bu krediler toplam hedeften düşülür.

Temiz Kalkınma Mekanizması (12. Madde): Emisyon hedefi belirlemiş bir ülke, emisyon hedefi belirlememiş az gelişmiş bir ülke ile işbirliğine giderek, o ülkede sera gazı emisyonlarını azaltmaya yönelik projeler yaparsa, "Sertifikalandırılmış Emisyon Azaltma Kredisi kazanır (!) ve toplam hedeften düşülür.

Emisyon Ticareti Mekanizması (17. Madde): Emisyon hedefi belirlemiş ülkeler taahhüt ettikleri indirimi tutturmak için, ilâve olarak kendi aralarında emisyon ticareti (!) yapabilir. Söz konusu madde uyarınca, sera gazı emisyonunu belirlenen hedeften daha da fazla miktarda azaltan bir ülke, gerçekleştirmiş olduğu bu ek indirimi, başka bir taraf ülkeye satabilir.

Emisyon ticaretinde olası alıcılar ABD, AB Ülkeleri ve Japonya, satıcılar ise bazı eski Doğu Bloku ülkeleri olacak görünüyor. AB Emisyon Ticaret Sistemi (EU ETS) 1 Ocak 2005 tarihi itibarıyla de kurulmuş durumdadır.

Bu maddelerin ve kurulan ticari sistemin anlamı nedir?

Anlam gayet açıktır. "Biz dünyayı tarumar ettik, kirlettik, yaşanmaz hale getirdik ve gerçek o ki, geleceğini kararttık. Bir süre daha kirletip tahrip etmeye devam etmek zorundayız. Şimdi, gelin beraber temizleyelim" demektedirler. Daha doğrusu, "Siz kalkınmanızdan taviz vererek temizleyin, biz size destek olalım" demeye getirmektedirler. Özü ise, "Biz sömürmeye devam edelim, siz sesinizi çıkarmayın, elinizdekilerle yetinin" anlamına gelmektedir.

Bu talep normal mi, mantıklı mı, kabul edilebilir mi?

Bu mekanizmaları okuduktan sonra hâlâ, "Gelişmişler iyi niyet içinde dünyanın geleceğini kurtarmaya çalışıyorlar, Protokol atılmış önemli bir adımdır" diye düşünmek mümkün müdür?

...

Türkiye'nin imzası...

Türkiye başından itibaren sera gazı emisyonlarının azaltılması düşüncesine olumlu bakmasına karşın, kendince haklı bazı çekincelerinden dolayı, Kyoto Protokolü'nu henüz imzalamamıştır. Çekincenin temel kaynağı, bir OECD ülkesi olması gerekçesiyle, Türkiye'nin, asıl yükümlülüğü üstlenecek görünen (gerçekte kâğıt üzerinde) diğer ülkelerle birlikte Ek-1'de yer almasıdır. Oysa, gelişmişlik düzeyi daha yukarıda olan kimi AB ülkelerinin sürüm arttırma hakkına sahiptir ve bu durum kabul edilemez derecede adaletsiz bir ortam yaratmaktadır.

Ancak, Türkiye'nin imzalaması için bilhassa içerdeki bazı çevrelerden yoğun baskı uzun bir süredir devam etmektedir. Gerekçe olarak, duyarlılık göstermek gerektiği, 2012 sonrasında masada yer alabilmenin ve söz hakkına sahip olabilmenin önemli olduğu, aksi taktirde Türkiye'nin yalnızlığa itileceği belirtilmekte ve nihayet, AB'ye üyeliğin hayal olacağı vurgulanmaktadır.

Ayrıca, Protokol'un somut yaptırımı olmadığı, ifade edilen mâli yükün abartıldığı ifade edilmektedir. Sözün özü, "İmzalayalım ama yükümlülüklerimizi yerine getirme hususunu dert etmemiz gerekli değil" denmektedir.

Bu yaklaşımın ciddiyetten uzak olduğu ayan beyan ortadadır.

...

Kirleten kim?

İmzanın getireceklerine geçmeden önce; ilk anda akla gelebilecek birkaç soruyla bazı saptamalar yapmak gerekir.

Türkiye sanayileşmesini tamamlamış, yerkürenin kirletilmesine ve tahribine gelişmiş ülkeler düzeyinde etki yapmış bir ülke midir?

Doğayı koruma adına bu ülkeler seviyesinde harcama gücüne sahip midir?

Bir emperyalist olduğu iddia edilebilir mi?

Bunlara ve paralelindeki sorulara cevap olarak, herhalde "Evet" denemez.

Şu sürüm konusuna gelince;

Türkiye sanayileşiyor mu? Buna kolayca olumlu cevap verilemezse de, kerhen "Evet"

biçiminde yanıt verilebilir.

Emisyon artışı söz konusu mudur?

Evet. Ama bunu sağlıklı görebilmek için mukayese gerekir.

Mesela, kişi başına emisyon değerlerine bakılabilir. ABD 15 tonun üzerinde, AB ülkeleri 9 ton, OECD ortalaması 11.1 ton (Türkiye bir OECD ülkesi ve burada ortalamayı düşüren etkisi söz konusu), Dünya ortalaması 4.0 ton ve Türkiye 3.4 ton'dur. ABD toplam yıllık emisyonun tek başına %25'inden, Çin %13.6'sından sorumludur. Bir küçük ayrıntı daha; tekrar ama önemli, milli gelirleri Türkiye'ye oranla epeyce yüksek olan kimi AB üyesi ülkelere sürüm arttırma hakkı tanınmış durumdadır. İspanya'ya %15, Portekiz'e %25 ve Yunanistan'a %25 civarında sürüm arttırma hakkı tanınmıştır. Bunun, tartışmaya mahal bırakmayacak nitelikte, yaman bir çelişki olduğu açık bir gerçektir.

...

İmzalanırsa ne olur? Türkiye'nin karşı karşıya kalacağı yükümlülükler nasıl sonuçlar doğurabilir?

Bu mesele hakkında, tüm eleştirilere karşın en ciddi çalışmanın DPT tarafından, değişik birçok kurumdan uzmanların katılımıyla yapıldığı bilinmektedir.

Ortaya çıkan rapora göre;

Sera gazı sürümlerine neden olan sektörler; enerji, inşaat, ulaşım, sanayi (demir-çelik, kimya, çimento, sair metal üretimi gibi), hayvancılık ve tarım olarak sıralanmaktadır. Dolayısıyla, bu sektörler başta olmak üzere, hemen her sahada çeşitli önlemler alınması gerekmektedir.

Ne gibi mi?

Enerji tasarrufuna gidilmesi, karbon vergisi uygulanması, santrallarda filtreleme sistemleri kurulması, yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmesi ve doğalgazın yaygınlaştırılması ilk akla gelen öneriler olarak belirtilmektedir. Liste çok daha uzun da olabilir.

Ancak, katlanılacak mâli portreden evvel, kimi sorunların da halledilmesi şart görünmektedir.

Verilere ilişkin sorunlar; Henüz sera gazları salımları açısından mevcut durumu tam olarak yansıtacak yeterli veri (özellikle ulaştırma, sanayi, konut-ticaret ve tarım sektörlerine ilişkin olanlara) yoktur. İzleme ve raporlama sistemi istenen düzeyde oluşturulamamıştır.

Modellemeye ilişkin sorunlar; Ulusal enerji ve ekonomik sistemi ayrıntılı olarak benzeştiren, sera gazı salımlarını hesaplayan ve salımları sınırlandırmanın ülke ekonomisine getireceği yükü ortaya koyabilecek şekilde enerji-ekonomi-çevre üçlüsünün karşılıklı etkileşimlerini ayrıntılı bir biçimde modelleyen bir model geliştirilememiştir.

Teknolojiye ilişkin sorunlar; Yeni teknoloji geliştirme, teknoloji transferi, teknolojiyi uygulama, teknoloji maliyetini karşılama mutlaka çözümlenmesi gereken sıkıntılardır.

Ayrıca bunlara, sistematik gözlem ve araştırmalara ilişkin sorunlar ile eğitim, öğretim ve halkın bilinçlendirilmesine ilişkin sorunlar da ilâve edilebilir.

Ya, imzanın mâli portresi ne kadar?

DPT'nin farklı senaryolar bazında yaptığı hesaplamalar, müzakere edilmeden imza atılması durumunda ortaya çıkacak mâliyetin GSYİH'nın en az yüzde 10'uyla en fazla 37'si (40 ila 148 milyar dolar) arasında değişeceğini göstermektedir.

...

Netice itibariyle; bugün dünya gerçekten de küresel ısınmaya bağlı bir iklim değişikliği sorunu ile karşı karşıya kalmışsa, sera etkisi yarattığı iddia edilen gazlara bakarak sebebin belki, sanayileşme ve aşırı tüketim olduğu söylenebilir. Sorumlu aranacak sa, ki aranmalıdır, son 250 yılda dünyayı büyük çaplı değişime uğrattıp, akıl almaz bir hırsla diğerlerini sömüren ve sömürmeye devam edenlere bakmak gerekir. Bugün halen daha doğayı kirleten ve tahrip edenler aynı odaklardır. İmzalamaktan yana tavır koyanlar, kendilerine, "Kirleten öder" ilkesinin, neden yerini "yükün paylaşımı" ilkesine bıraktığını sormalıdır. Buna rağmen, gelişmişlerin samimi olmaları kayıt ve şartı altında, "Bu dünyanın ve dolayısıyla, tüm insanlığın sorunudur. O halde, desteklenmelidirler"

şeklinde bir görüş saygın bir yaklaşımdır.

Gelişmişlere büyük sorumluluklar yükleyen “Sürdürülebilir kalkınma” kavramının ortaya atılışından itibaren 20 yılı aşkın bir süre geçmiştir. Açlıkla boğuşan kitlelerle, doğanın kaymağını yiyenler arasındaki farklar açısından ne değişmiştir? Samimiyetle yer yüzünün sorunlarına eğildiklerine dair bir belirti yoktur. Fakat, aksini ispat edecek sayısız kanıt herkesin gözü önünde her gün yaşanmaktadır.

Örnek mi?

Enerji kaynakları ve su gibi iki elzem meselelerin bedelini kimler ödemektedir? Şimdilerde, iletişimi silaha dönüştürenler, klâsik savaşları bir yana bıraktığı düşünülenler, halen Orta Doğu’da, Kafkasya’da, Güney Asya’da ve sınırlı da olsa Balkanlar’da ne gibi işlerle meşguldürler?

...

Türkiye açısından yükü taşımak kolay mı, doğrusu mu?

Emisyon azaltmak için yapılabilecekler nelerdir? Öneriler var.

Enerji tasarrufu, karbon vergisi (Kim ödeyecek? Sanayici mi?), filtreleme, yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelme, doğalgazın yaygınlaştırılması bunlardan bazılarıdır. Özellikle doğalgaz önerisinin nelere mâl olabileceği düşünmeye değer görünmektedir.

Ülke, halihazırda, enerjide %70’lerin üzerinde dışa bağımlı haldedir. Üstelik bu oranda artış eğilimi gözlenmektedir. Enerji uzmanlarının geleceğe ilişkin kara tablolar çizdiği bilinmektedir.

Milletin %30’u açlık sınırında yaşamakta, işsiz sayısı doğru dürüst raporlanamamakta, kayıt dışılık çözümlenememekte, milli gelir yerinde (kalem oynatmayınca) saymakta, Ülke gırtlığına kadar borç içinde debelenmekte (son rakam 500 milyar US\$ olarak verilmekte), eğitim, güvenlik gibi sayısız sorun kimsenin kafasını kaldırmasına izin vermemektedir.

Uluslararası yalnızlık mı?

AB ile müzakerelerin içeriği (girildiğinde ne olacaksa?), ABD ilişkileri, Kıbrıs, Ermeni meselesi ve terör uluslararası sorunlar yuma-

ğındaki maddelerden yalnızca birkaçıdır. Hangisinde birileri Türkiye’nin yanındadır da yalnız değildir?

Masada söz hakkı mı?

Bunu irdellemek için son 60 yılın Türkiye’sinin uluslararası platformlarda yaşadıklarının neler olduğuna bakmak yeterlidir.

...

Gerçekleri görmek için gereken sorular;

Yaşı milyarlarca yılla anılan dünya, bu denli kısa süre zarfında, birbirine tamamen zıt iki süreci, hesapta, insanlığın önüne seriyor. Hiç kimse de çıkıp, “Bu durum biraz tuhaf değil mi?” diye sormuyor.

Evrensel değişimin olduğu bir gerçek, ama küresel soğumadan (!) ısınmaya (!) geçişte gerçekleşme hızını garipsemiyor musunuz?

Ne oldu da Mavi küremiz soğurken, birden ısınmaya başladı, merak etmiyor musunuz?

Her türden değişimin insana endekslenmesini sorgulamaya değer bulmuyor musunuz?

Kimse, “çevre sorunu yaşanmıyor” demiyor, ama siz çevre konusundaki tartışmaların artık şirazesinden çıktığını düşünmüyor musunuz?

Gelişmişlerin, sanayileşme hamlelerini büyük ölçüde tamamlayıp bilgi toplumu aşamasına gelmelerinin ardından, her fırsatta diğerlerine çevre politikaları alanında dayatmalar uygulamasına şüphayle yaklaşmıyor musunuz? Nimetlerden yararlanırken ayrı gayrı, lâkin bedel ödemeye sıra gelince hep beraber, bu ne menem bir iştir diye düşünmüyor musunuz?

ABD ve Çin gibi iki dev ülkenin imzaya yansamamasının altında yatan gerekçeleri irdelemeyi gereksiz olarak mı değerlendiriyorsunuz?

...

Tuzumuz kuru, bize dokunmaz diyorsak, sorun yok. Atalım imzayı olsun bitsin.

Ya da, imzalamadan masaya oturup, bazı hakları elde edecek müzakerelere girişebiliriz. Daha iyi olmaz mı? İmzalamak kolay da, geri dönüşü yok çünkü.